

Ружнілова Вікторія Віталіївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту права та
психології Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Козачина А. М., старший викладач
кафедри кримінального права та
кримінології навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ,
доктор філософії

КІБЕРБУЛІНГ ЯК ФОРМА ПОСЯГАННЯ НА ЧЕСТЬ, ГІДНІСТЬ І БЕЗПЕКУ ОСОБИ

Поширення цифрових технологій та соціальних мереж призвело до появи нових форм посягання на честь, гідність і безпеку особи. Однією з таких форм є кібербулінг – агресивний, навмисний акт, учинений однією особою або групою осіб з використанням електронних форм стосовно жертви, якій важко захистити себе. Зазвичай здійснюється неодноразово за певний період часу та характеризується нерівністю сил. Кібербулінг може включати поширення слухів, розміщення неправдивої інформації або неприємних повідомлень, коментарів чи фотографій, які принижують, а також виключення будь-кого з онлайн-мереж чи комунікацій [1]. В українській мові термін «кібербулінг» вживається для позначення процесу навмисного й наполегливого переслідування або нападів, що виражається через дії, які можна описати дієсловами «дратовати», «задирати», «прискіпуватися», «провокувати», «дошкуляти», «тероризувати», «цькувати» тощо.

Це явище є особливо небезпечним, оскільки його прояви часто відбуваються у віртуальному середовищі, де кривдник може залишатися анонімним, а жертва – беззахисною, що ускладнює її можливість протидії. У науковій літературі та правозастосовній практиці підкреслюється, що кібербулінг є не лише соціальною проблемою, а й правопорушенням, яке зачіпає фундаментальні особисті немайнові права людини, такі як честь, гідність, особиста і сімейна таємниця і психологічна безпека.

В Україні правовий механізм протидії кібербулінгу формується через поєднання адміністративної, кримінальної та цивільно-правової відповідальності. Так, адміністративна відповідальність передбачена ст. 173-4 КУпАП «Булінг (цькування) учасників освітнього процесу». Кримінальна відповідальність може наставати у випадку, коли, для прикладу, внаслідок булінгу постраждала особа здійснює самогубство чи замах на самогубство (ст. 120 КК України). Цивільним кодексом України передбачено відповідальність за поширення неправдивої інформації в інтернеті, зокрема ст. 277 «Спростування недостовірної інформації» та ст. 278 «Заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права». Одночасно із вимогами про захист честі, гідності та ділової репутації, згідно зі ст. 280, можна вимагати відшкодування матеріальної та моральної шкоди [2]. Поєднання адміністративних, кримінальних і цивільних засобів захисту дозволяє як реагувати на прояви кібербулінгу, так і формувати превентивну стратегію протидії у цифровому суспільстві.

Кібербулінг має численні прояви, жоден із яких не можна ігнорувати. До них належать: погрозливі й образливі текстові повідомлення; розповсюдження відео та фотографій порнографічного змісту; троллінг – погрозливі або грубі повідомлення в соціальних мережах; демонстративне видалення зі спільнот у соцмережах чи онлайн-ігор; створення груп ненависті до конкретної особи; провокування підлітків до самогубства чи завдання шкоди собі створення підробних сторінок у соцмережах або викрадення даних для формування онлайн-клонів [3]. Такі дії порушують право на недоторканність приватного життя, честь і гідність особи, завдають значної психологічної шкоди, формуючи у жертви тривогу, депресію, ізоляцію та низьку самооцінку.

Водночас анонімність і масштабність цифрового середовища значно ускладнюють можливість ефективного реагування на такі порушення, що підкреслює необхідність комплексного підходу, який поєднує правові, освітні та психологічні засоби захисту.

Відмінності кібербулінгу від булінгу зумовлюють принципово інший підхід до роботи з жертвами та переслідувачами, адже типовий для булінгу метод покращення стосунків в учнівській групі чи підвищення її згуртованості у випадку кібербулінгу застосувати неможливо.

Тому одним з важливих кроків протидії кібербулінгу є формування довіри між батьками та дітьми, ознайомлення батьків з психічними та поведінковими ознаками того, що дитина переживає цькування, навчання технікам обережного розпитування щодо знущань. Також для профілактики віктимної поведінки важливим є формування у дитини з раннього віку почуття власної гідності, самоповаги, розуміння того, що ніхто не має права її принижувати та ображати і завжди є дорослі, які допоможуть у складній ситуації [4]. Кібербулінг є серйозною соціальною та правовою проблемою, що потребує своєчасного реагування та превентивних заходів.

Отже, превентивна робота, освіта та психологічна підтримка є ключовими елементами у формуванні безпечного цифрового середовища. Лише комплексне поєднання правових, освітніх і психологічних механізмів дозволяє ефективно протидіяти кібербулінгу та захищати честь, гідність і безпеку особи у цифровому суспільстві. Це потребує спільних зусиль держави, навчальних закладів, сім'ї та громадськості, а також постійного вдосконалення правових норм і практик реагування на нові прояви цифрового насильства.

Список використаних джерел

1. Мойса, Б. Протидія кібербулінгу та кібергрумінгу в Україні : попередній аналітичний огляд. [Б. м.] : Docudays UA, 2023. 18 с.
2. Пилипишина І.І. Протидія кібербулінгу як забезпечення права дитини на безпеку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. Вип. 83, ч. 1. С. 141–146. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.1.20>.
3. Миронюк Т. В., Запорожець А. К. Кібербулінг в Україні – соціально небезпечне явище чи злочин: визначення та протидія. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2 (16). С. 275.
4. Петренко, О. В. Протидія кібербулінгу в Україні: правовий аспект. *Перспективи науки і освіти*. 2019. Вип. 1. С. 121–126. DOI: <https://doi.org/10.31472/pis.1.2019.121-126>.